

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Факультет історії та географії

**Кафедра всесвітньої історії, релігієзнавства
та методик їх викладання**

**Порох Наталія Василівна,
Тронько Тетяна Володимирівна**

Навчально-методичний посібник

**«НАЦІЇ І НАЦІОНАЛІЗМ:
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ»**

Галузь знань	А Освіта
Спеціальність	А4.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)
Освітня програма	Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

*Навчально-методичне видання
рекомендовано до друку
Вченою радою Полтавського національного
педагогічного університету імені В.Г.Короленка,
протокол №1 від 27.08.2025 року*

Полтава - 2025

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Обов'язкова навчальна дисципліна з циклу професійної підготовки	
Змістових модулів (за умов поділу) – 2	Рік підготовки:	
	1-й	–
Загальна кількість годин – 120	Семестр	
	2-й	–
	Лекції	
	20 год.	–
	Семінарські заняття	
	0 год.	–
	Практичні заняття	
	20 год.	–
	Лабораторні заняття	
	0 год.	–
	Самостійна робота	
	80 год.	–
	Вид підсумкового контролю:	
	залік	
Мова навчання - <i>Українська</i>		

Мета навчальної дисципліни

Мета: вивчення теоретико-методологічних засад теорії нації і націоналізму та місця етнонаціональних проблем в історії та на сучасному етапі.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни:
(перелік дисциплін, які мають бути вивчені раніше)

–

Очікувані результати навчання з дисципліни:

1. Знати:

- сучасні теоретико-методологічні підходи до розуміння націй, націоналізму, національної політики;
- особливості національної проблеми для європейського і азійсько-африканського регіонів;
- обставини формування нових держав після Першої світової війни;
- причини та суть найбільш значних національних конфліктів ХХ століття;
- основні хронологічні події, державних і політичних діячів;
- зміст основних понять курсу.

2. Уміти:

- визначати та характеризувати основні етапи націєтворення в Європі, Азії та Африці;
- визначати та аналізувати особливості утворення нових національних держав;
- оперувати основними поняттями курсу;
- володіти хронологією з вивчених проблем;
- складати порівняльні таблиці;
- працювати з картою;
- реферувати літературу.

Критерії оцінювання результатів навчання:

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Студент має системні глибокі знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно

	<p>користуватися джерелами інформації, приймати рішення;</p> <p>Студент на високому рівні володіє узагальненими знаннями в обсязі та в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми;</p> <p>Студент має міцні знання, здатний використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення, аргументувати їх</p>
75-89	<p>Студент добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією;</p> <p>Знання студента є достатніми, він застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь його логічна, хоч і має неточності;</p> <p>Студент правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії</p>
60-74	<p>Студент виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його правильна, але недостатньо осмислена. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком;</p> <p>Студент відтворює основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило;</p> <p>Студент з допомогою викладача відтворює основний навчальний матеріал, може повторити за зразком певну операцію, дію.</p>
35-59	<p>Студент відтворює частину навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні</p>

	завдання; Студент відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення
0-34	Студент може розрізнити об'єкти вивчення; Студент узагалі відмовляється від відповіді або робота ним не виконана

Засоби діагностики результатів навчання:

1. Конспекти лекцій.
2. Усні відповіді на практичних заняттях.
3. Конспекти практичних занять.
4. Тести (тематичні, модульні, підсумкові).
5. Письмова самостійна робота.
6. Реферати та реферативні повідомлення.
7. Усний екзамен.

Основними видами контролю навчального процесу є: поточний, рубіжний та семестровий. Поточний контроль забезпечує зворотній зв'язок між викладачем і студентами в процесі навчання. Результати такого контролю використовуються як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, так і студентами – для планування самостійної роботи (практичні заняття, експрес-тести). Рубіжний контроль здійснюється після вивчення логічно завершеної частини навчальної програми (модульна контрольна робота). Семестровий контроль з курсу проводиться у формі екзамену.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Націоналізм як культурний феномен XIX-XX ст. Генеза націй та націоналізму

Тема 1. Вступ до вивчення курсу

Предмет, зміст, завдання і структура курсу. Теоретичні підходи до розуміння нації і націоналізму. Суб'єктивістський підхід до вивчення природи нації Е. Гобсбаума. Теорія нації Е.Гелнера, Б. Андерсена. Внесок М.Вебера у розробку теорії нації. Сутність і ознаки нації у бачення Е. Сміта. Українська націологія. О. Бочковський. Погляди І. Лисяка-Рудницького на типологію націй. Сутність, генеза та типологія націй. Націоналізм: сутність і різновиди. Різноманітність шляхів націєтворення. Національне відродження. Національні еліти. Національна держава як засіб політичного самоствердження нації. Національна ідея. Націоналізм і національна держава сьогодні. Етнонаціональна політика, політика мультикультуралізму. Націоналізм нового типу.

Тема 2. Національне відродження слов'янських народів у першій половині XIX ст.: передумови, цілі, розвиток, досягнення

Соціально-економічні, національно-культурні чинники активізації національного руху. Складники національного відродження: культурно-мовний, релігійний, політичний. Особливості чеського і словацького національного Відродження. Діяльність «пробуджувачів». Культурно-просвітне товариство Чеська Матиця. Особливості болгарського національного відродження. Паїсій Хіландарський. Софроній Врачанський. Розкол болгарської політичної еліти. Особливості становлення болгарської державності. Суперництво болгар, греків і сербів щодо Македонії.

Тема 3. Національно-визвольні рухи в Європі XIX ст.

Польські землі в період національно-визвольної боротьби наприкінці XVIII – у середині XIX ст. Повстання 1830 р.; 1863-1864 рр. Національне питання в діяльності польських політичних партій наприкінці XIX – на початку XX ст. Суспільно-політична ситуація у польських землях держав-розподільників. Політика

державного націоналізму та її вплив на формування національної ідеї в Польщі. Поняття «шляхетський народ». Перегляд польською національною елітою методів вирішення «національного питання». Поширення соціалістичних і націоналістичних ідей. Створення «позитивної ментальної моделі».

Революція 1848-1849 рр. – «весна народів». Національна політика Австро-Угорщини: ліберальна модель імперії. Чеські і словацькі землі у складі дуалістичної Габсбурзької монархії. Концепція чехословакізму та австрославізму. Національно-визвольний рух південних слов'ян у першій половині XIX ст. Визнання незалежності Сербського князівства. Розвиток ідей ілліризму, югославізму. Національне питання в Російській імперії.

Тема 4. Виникнення та розвиток нових національних держав у Європі після першої світової війни. Перша світова війна як каталізатор націєтворчих процесів, зростання масової національної свідомості

Розпад багатонаціональних імперій. Міжвоєнний розвиток новоутворених національних держав: боротьба імперської моделі розвитку і демократичного суспільного ладу. Політичні орієнтації польських політичних таборів напередодні першої світової війни. Національна політика Другої Речі Посполитої. Національно-визвольний рух чехів і словаків у роки першої світової війни. Утворення Чехословаччини. Багатонаціональний склад ЧСР та проблеми етнонаціональних відносин. Чехізація німецького населення. Боротьба за автономію словаків і жителів Підкарпатської Русі. Друга республіка. Виникнення та міжвоєнний розвиток Угорщини, Австрії. Зростання антиавстрійських настроїв серед південнослов'янських народів Австро-Угорщини в роки першої світової війни. Створення та розвиток унітарної держави – Королівства сербів, хорватів та словенців (з 1929 р. – Королівства Югославії). Балканізація як спосіб національно-політичного мислення. Розпад Російської імперії. Утворення та міжвоєнний розвиток країн Балтії (Фінляндія, Литва, Латвія, Естонія), Білорусі, України. Національне питання і друга світова війна.

Тема 5. Багатонаціональні імперії другої половини XX ст.: розвиток і крах

Основні риси та особливості радянської національної політики. Комунізм і націоналізм. Марксизм-ленінізм як різновид націоналізму. Національні рухи в союзних республіках. Загострення міжнаціональних протиріч у 1980-х рр. Біловезька угода лідерів Росії, України, Білорусі про розпуск СРСР і створення СНД. Міжнаціональні відносини у повоєнній ФНРЮ (СФРЮ). Загострення міжнаціональних і міжреспубліканських протиріч у 1970-1980-х рр. Розпад Югославської федерації. Збройні конфлікти на Балканах. Проблема захисту прав і свобод національних меншин.

Тема 6. Етнополітичні конфлікти у сучасній Європі. Націоналізм нового типу

Ірландська проблема: причини та історія виникнення, сутність конфлікту, загострення ситуації в другій половині XX ст. ІРА. Белфастська угода 1998 р. Валлоно-фламандські відносини. Сен-Мішельські угоди 1993 р. Каталонська проблема. Баскський конфлікт в Іспанії.

Американський «символ віри» як основа американського націоналізму. Причини виникнення, зміст і форми прояву. Особливості формування американської нації. «Нація з душею Церкви». США як «цивілізаційна імперія».

Змістовий модуль 2. Ідея нації та націоналізму на Сході

Тема 1. Колоніалізм і формування буржуазних націоналістичних ідей на Сході

Західноєвропейська експансія на Сході на криза феодального ладу. Дезорганізація традиційного суспільства. Особливості становлення найбільших націй – ханьців, бенгальців, маратхів, персів, турків, арабів Близького Сходу і Північної Африки.

Східне просвітництво індустріальної епохи. Західництво і традиціоналізм. Ідейні передумови зародження ідеології організованого національно-визвольного руху. Теоретичні засади націоналізму на Сході, його східні варіанти. Поширення ідей конституціоналізму і парламентаризму, освіченої монархії та розподілу влади.

Релігійна і національна ворожнеча в Османській імперії. Вірменське питання, міжусобна боротьба в Македонії, повстання критських греків. Молодотурецький рух. Доктрина османізму.

Зародження ідей буржуазного націоналізму в Ірані наприкінці XIX ст. Мальком –хан та діяльність таємного товариства «Свобода». Роль прогресивної азербайджанської інтелігенції у пробудженні національної самосвідомості. Наростання антиімперіалістичних виступів. Рух проти тютюнової монополії.

Розвиток індійського націоналізму, його основні етапи та особливості. Створення Індійського Національного Конгресу. Програма індійських ліберальних націоналістів. Патріотичне піднесення у Китаї середини 1890-х років. «Сто днів реформ». Феодалний патріотизм руху «Іхетуань».

Тема 2. Національно-визвольний рух на Сході в епоху «Пробудження Азії»

Модернізація і культурний процес в Азії. Становлення нового мислення на основі засвоєння європейських національно-ліберальних і національно-визвольних концепцій. Зміни в ідеології та практиці національно-визвольного руху. Виникнення наднаціональних ідеологій. Соціалізм і панісламізм. Культурна трансформація у трьох основних цивілізаційних регіонах: мусульманському, індійсько-буддистському і кофуціанському.

Становлення сучасних форм політичного життя на Сході. Структурна перебудова східних суспільств і становлення нового «освіченого класу». Ідеали реформування національного суспільства і держави. Пошуки шляхів національного відродження. Соціальна ідея як спосіб розбудови національної державності. Оновлене релігійне віровчення та формування національного духу. Світська національна ідея на Сході.

Революції епохи «Пробудження Азії»: характер, особливості, наслідки. Нерівномірність розвитку націй і народностей в умовах піднесення націоналізму. Загострення міжнаціональних відносин після «Пробудження Азії». Концепції пантюркізму та панісламізму у внутрішній політиці молодотурок. Індуський комуналізм. Індусько-мусульманські зіткнення 1907 року.

Тема 3. Становлення японської нації і держави в епоху Мейдзі

Становлення мейдзійської моделі суспільного розвитку Японії. Органічне поєднання традиційних духовних засад та новітніх методів і технологій. Ідеологія кодо (Древній Шлях) школи національних наук. Традиціоналістська концепція Істинного шляху. Ренесанс Синто – духовна основа Мейдзі ісін.

Японський націоналізм епохи Мейдзі. Формування патріотичної самосвідомості японців на загальнонаціональному рівні. Консолідація нації, єдиної держави-нації у процесі долучення Японії до клубу великих держав. Перехід від індивідуалістичної системи цінностей до колективної, націоналістичної. Доктрина «кокутай» ідеологічна основа великої японської нації та японського експансіонізму. Поняття «імманентної теократії» і месіанства.

Японська політика у Кореї. Примусова японізація. Національно- визвольний рух корейського народу.

Піднесення етноцентристського націоналізму та шовінізму в Японії після першої світової війни. Утворення Спільки державних засад (1924 р.). Еволюція японського націоналізму та перетворення його на паназійський рух. Концепція створення «сфери співрозквіту Великої Східної Азії» під керівництвом Японії. Поняття «належного місця».

Тема 4. Національно-визвольний рух на Сході у міжвоєнний період та розбудова національних держав

Вплив першої світової війни на суспільно-економічне, політичне і міжнародне становище країн Азії та Африки. Морально-психологічні зміни на повоєнному Сході.

Піднесення незалежницького руху афро-азійських народів. Радикальні повстанські рухи під гаслами націоналізму, ісламізму та соціалізму. Мустафа Кемаль і новітній, турецький націоналізм. Шість принципів ататюркізму. Вчення Сунь Ятсена про китайську націю. Ідея «п'яти народів китайської нації ». Концепція «території національного існування» Чан Кайші. Розбудова китайської національної державності в роки Нанкінського десятиріччя.

Радикальний і поміркований націоналізм в Британській Індії. Демократичні та авторитарні течії в індійській націоналістичній

політичній думці. М. К. Ганді. Дж. Неру. С.Ч. Бос.

Пехлевізм – офіційна доктрина іранського новітнього націоналізму. Боротьба проти етнічного сепаратизму національних рухів. Проблема національної автономії Іранського Азербайджану. Курдський національно- демократичний рух.

Тема 5. Сіонізм як ідеологія і практика розбудови держави

Підходи світських і релігійних протосіоністів до створення єврейського осередку та держави. Книга «Рим та Єрусалим» М. Гесса. Здобуття євреями державності у Палестині як спосіб подолання «історичної аномалії», як шанс досягти національного визволення і рівності з іншими націями. Утворення гуртків «Улюбленці Сіона» у Росії та Східній Європі.

Т. Герцль як засновник політичного сіонізму. Формування ішува (єврейської общини у Палестині). Підходи сіоністських лідерів до формування та реалізації національних пріоритетів. Ідейні напрями в ішуві (соціал-сіоністи, ревізійністи, релігійне крило) та створення партійно- політичної системи.

Держава Ізраїль як практична реалізація національної ідеї.

Феномен постсіонізму. Спроби переоцінки процесу національного будівництва в Ізраїлі. Ерозія колективної ідентичності ізраїльських євреїв. Відсутність секулярної нормативної практики та реалізація жорсткої етнонаціональної моделі державного будівництва. Проблема трансформації Ізраїлю від сіоністської національної до громадянської держави.

Тема 6. Арабський націоналізм: виникнення, еволюція, сутність сучасної арабської націоналістичної доктрини

Перехідний характер арабського суспільства. Складне поєднання традицій і сучасності у суспільному житті арабів.

Політичний іслам та арабський націоналізм на Близькому Сході. Концепції «арабської єдності», «арабізму», «націоналізму», «арабського соціалізму», «ісламського соціалізму» у теоретичних підходах арабських мислителів та у політичній практиці офіційної влади.

«Насеризм», «баасизм», «третя світова теорія» М. Каддафі, «бургібізм» ідейно-теоретичне обґрунтування «парадигм суспільного розвитку. «Епоха Насера» – апогей розвитку ідей націоналізму та незалежності.

Еволюція соціально-політичної думки на арабському Сході

та стереотипу поведінки арабських народів. Особливості субкультурного коду арабських країн. Вплив історичного минулого, етнічного та конфесійного складу населення, національних звичаїв і традицій. Спільні основи арабських народів: віра, мова, територія, походження, історична доля. Ставлення арабів до примусової глобалізації та форсованої політичної модернізації». Причини та прояви перманентної соціальної напруги. Співвідношення внутрішніх і зовнішніх чинників арабської політичної весни». Прискорена модернізація та її наслідки. Війна США проти тероризму як проти ісламу у сприйнятті арабів. Присутність американських військ в Іраку, палестино-ізраїльський конфлікт – чинники активізації арабського націоналізму та ісламізму.

Націоналізм і проблема цілісності держави в умовах багатоконфесійного та поліетнічного суспільства. Ерозія легітимності національної держави напередодні Арабської весни. «Вакуум авторитаризму» на Близькому Сході на початку 2000-х рр. Активізація рухів політичного ісламу та етноконфесійного сепаратизму. «Арабська весна» та ісламський напрям в арабському націоналізмі. Націонал-ісламісти.

Тема 7. Становлення національної ідеї у Китаї та еволюція китайського націоналізму

Традиційний «китайський світовий порядок» та історія формування Китаю як поліетнічної держави. Чисельність і географія проживання ханьців (90% населення) та національних меншин («законно встановлених національностей» 10% населення). Етнопсихолінгвістичні особливості народів Китаю та концепція «єдиної китайської нації». Проблеми національної ідентифікації і курс на спрощення національного складу КНР.

Утворення КНР та етапи еволюції національної політики «з китайською специфікою»: автономія без національного самовизначення.

Деструктивний період політики «злиття національностей» 1957-1978рр. та вплив проблем Тайваня, Тибету, Внутрішньої Монголії, «Східного Туркестану» на стан національного питання в Китаї. Мао Цзедун про «непорушну національну єдність Китаю». Ідея «державної гідності» Ден Сяопіна. Китайський націоналізм на сучасному етапі. Книга «Китай невдоволений»

(2009 р.). Ідея єдності китайців на основі відродження минулого у боротьбі за «нове народження». Доктрина вивіщення Китаю та перемоги у світовому суперництві. Сучасний китайський націоналізм – могутня ідеологічна основа політики модернізації країни. Сі Цзіньпін та його концепція «китайської мрії» або «великого відродження китайської нації».

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	у тому числі				у тому числі			
	Лекції	Семінарські / практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Лекції	Семінарські / практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>
Змістовий модуль 1. Націоналізм як культурний феномен XIX - XX ст. Генеза націй та націоналізму								
Тема 1. Вступ до вивчення магістерського курсу «Нації і націоналізм у цивілізаційному вимірі всесвітньої історії»	2	2		7				
Тема 2. Національне відродження слов'янських народів у першій половині XIX ст.: передумови, цілі, розвиток, досягнення	2	2		7				
Тема 3. Національно-визвольні рухи в	2			7				

Європі XIX ст.								
Тема 4. Виникнення та розвиток нових національних держав у Європі після Першої світової війни. Перша світова війна як каталізатор націєтворчих процесів, зростання масової національної свідомості	2	2		7				
Тема 5. Багатонаціональні імперії другої половини XX ст.: розвиток і крах	2	2		7				
Тема 6. Етнополітичні конфлікти у сучасній Європі. Націоналізм нового типу		2		5				
Разом за ЗМ 1	10	10		40				
Змістовий модуль 2. Ідея нації та націоналізму на Сході								
Тема 1. Колоніалізм і формування буржуазних націоналістичних ідей на Сході	2			6				
Тема 2. Національно-визвольний рух на Сході в епоху «Пробудження Азії»				6				
Тема 3. Становлення японської нації і держави в епоху Мейдзі	2	4		6				
Тема 4. Національно-визвольний рух на Сході у міжвоєнний період та розбудова				6				

національних держав								
Тема 5. Сіонізм як ідеологія і практика розбудови держави	2	4		6				
Тема 6. Арабський націоналізм: виникнення, еволюція, сутність сучасної арабської націоналістичної доктрини	2			6				
Тема 7. Становлення національної ідеї у Китаї та еволюція китайського націоналізму	2	2		4				
Разом за ЗМ 2	10	10		40				
Разом	20	20		80				

Теми семінарських занять
(не передбачено навчальним планом)

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1.	Вступ до вивчення дисципліни. Теоретичні питання націогенезу та націології	2	
2.	Національне відродження слов'янських народів у першій половині XIX століття	2	
3.	Виникнення та розвиток нових національних держав у Європі після Першої світової війни. Перша світова війна як каталізатор націєтворчих процесів, зростання масової національної свідомості	2	
4.	Багатонаціональні імперії другої половини XX ст.: розвиток і крах	2	
5.	Етнополітичні конфлікти у сучасній Європі. Націоналізм нового типу	2	

6.	Становлення японської нації і держави в епоху Мейдзі	4	
7.	Сіонізм – ідеологія і практика створення держави Ізраїль	4	
8.	КНР у другій половині 1970-х років — на початку 2000-х років: «китайська мрія» як шлях відродження китайської нації	2	
	Разом	20	

Теми лабораторних занять
(не передбачено навчальним планом)

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1.	Вступ до вивчення магістерського курсу «Нації і націоналізм у цивілізаційному вимірі всесвітньої історії»	7	
2.	Національне відродження слов'янських народів у першій половині XIX ст.: передумови, цілі, розвиток, досягнення	7	
3.	Національно-визвольні рухи в Європі XIX ст.	7	
4.	Виникнення та розвиток нових національних держав у Європі після Першої світової війни. Перша світова війна як каталізатор націєтворчих процесів, зростання масової національної свідомості	7	
5.	Багатонаціональні імперії другої половини XX ст.: розвиток і крах	7	
6.	Етнополітичні конфлікти у сучасній Європі. Націоналізм нового типу	5	
7.	Колоніалізм і формування буржуазних націоналістичних ідей на Сході	6	

8.	Національно-визвольний рух на Сході в епоху «Пробудження Азії»	6	
9.	Становлення японської нації і держави в епоху Мейдзі	6	
10.	Національно-визвольний рух на Сході у міжвоєнний період та розбудова національних держав	6	
11.	Сіонізм як ідеологія і практика розбудови держави	6	
12.	Арабський націоналізм: виникнення, еволюція, сутність сучасної арабської націоналістичної доктрини	6	
13.	Становлення національної ідеї у Китаї та еволюція китайського націоналізму	4	
	Разом	80	

Тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань
(не передбачено навчальним планом)

Форми поточного та підсумкового контролю

Усні відповіді на практичних заняттях, тести (тематичні, модульні, підсумкові), письмова самостійна робота, реферати та реферативні повідомлення, усний екзамен.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний контроль, модульний контроль і самостійна робота														Сума	
Змістовий модуль №1							Змістовий модуль №2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	МКР	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	МКР	до 100 балів
5	5	5	5	5	5	20	5	5	5	5	5	5	5	15	

T1, T2, ... – теми.

Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Форма семестрового контролю <i>залік</i>
	<i>Значення оцінки</i>
90 – 100	зараховано
75-89	
60-74	
35-59	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення (за потреби):

Опорні конспекти лекцій, навчально-методичний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни; навчальна та навчально-методична література; карти, атласи, бібліотечні фонди, Інтернет-ресурси, документи, ілюстративні матеріали.

Список рекомендованих джерел і літератури

1. Беседіна Н.В. Китай після Другої світової війни: пошук парадигми суспільно-політичного розвитку. Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: Матеріали доповідей і повідомлень Третього Всеукраїнського науково-практичного семінару (23-24 березня 2006 р.). Полтава: АСМІ, 2006. С.214-231
2. Беседіна Н.В. Політична традиція та ідеологія освіченої еліти Китаю: історія і сучасність. Вивчення та впровадження в Україні досвіду вдосконалення діяльності органів влади: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (6 грудня 2006 року). Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2007. С.139-145.
3. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: Колоніальний Схід (кінець ХІХ – друга третина ХХ ст.): навч. посіб. К.: Либідь, 2010.

4. Ігнат'єв П.М. Країнознавство. Країни Азії: навч. посіб. Чернівці: Книги-ХІХ, 2004.
5. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. К.: Либідь, 1999.
6. Кириченко В.П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки: навч. посіб. К.: Либідь, 2002.
7. Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки: посіб. Львів: Афіша, 2003.
8. Націоналізм: Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера: антологія / Наукове товариство ім. Вячеслава Липинського ; пер. Ю. Бадзьо. Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. 2.вид., перероб. і доп. К.: Смолоскип, 2006.
9. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу: навч. посіб. К.: Знання, 2013.
10. Поп Ю.І. Нова історія Азії та Африки (ХVІ – початок ХХ ст.): підр. К.: Академія, 2012.
11. Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки. Постсередньовічний Схід (ХVІІ – друга половина ХІХ ст.): навч. посіб. К.: Либідь, 2007.
12. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець ХХ ст.): посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2002.
13. Тронько Т.В. Особливості російської модернізації другої половини ХІХ — на початку ХХ століття. Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: Матеріали доповідей і повідомлень П'ятого Всеукраїнського науково-практичного семінару (26 – 27 березня 2008 р.). Полтава: АСМІ, 2008. С.49 – 60.
14. Тронько Т.В. Політико-економічні процеси в країнах Балтії (1988 – 2006 роки). Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: Матеріали доповідей і повідомлень Четвертого Всеукраїнського науково-практичного семінару. Полтава: АСМІ, 2007. С.238 – 254.

Додаткові:

1. Баган О. Націоналізм і націоналістичний рух: історія та ідеї. Львів: Піраміда, 2015. 248 с.
2. Білак П. Тайванський націоналізм: його характер і причини виникнення. *Політичний менеджмент*. 2007. №2. С.164-174.

3. Бочковський О. Вибрані праці та документи. Київ: Дух і Літера, 2020.
4. Брюбейкер Р. Переобрамлений націоналізм. Статус нації та національне питання в новій Європі. Львів: Кальварія. 2006. 273с.
5. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм. Київ: Таксон, 2003. 300 с.
6. Гобова С.В. Еволюція націоналістичних наративів у сучасному Китаї: від століття національного приниження до «кібернаціоналізму». *Китаєзнавчі дослідження*. 2023. №4. С.13-29.
7. Жуковський І. Розвиток ідеї арабського націоналізму в працях Саті Аль-Хусрі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2019. С.14-17.
8. Залінська Є.І. Поняття «нація» та особливості її формування. Мультиверсум. *Філософський альманах: зб. наук. пр.* Вип. 80. Київ, 2009. С. 42-49.
9. Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму. Київ: Либідь, 1999. 352 с.
10. Кіянка І. Популізм в країнах Західної Європи: кінець ХХ – початок ХХІ ст. *Українська національна ідея і реалії та перспективи розвитку*. 2015. Вип.27. С.22-27.
11. Клісниченко О.В. «Вестернізація» та «освічений націоналізм» в Японії доби Мейдзі. *Історіосфера: матеріали Шістнадцятої наук. конф. викладачів, здобувачів вищ. освіти та молодих учених Південно-українського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського, (7-8 квітня 2017 р.)*. Одеса: ПНПУ ім. К.Д.Ушинського. 2017. С.118-123.
12. Лопатька Н.М. Нація, націоналізм та національна ідентичність: історіографічний аспект дослідження. *Культурологічний альманах*. Вип. 2. 2023. С.89-94.
13. Санченко М.І. Ера націоналізму. Дійові особи: Націоналісти. Бюрократи. Олігархи. Київ: Ліра-К, 2018. 123 с.
14. Сич О. Ренесанс етнічних націоналізмів Західної Європи. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2018. Випуск 21. С.148-156.
15. Сич О.М. Соціально-консервативний націоналізм: теорія і політика: монографія. НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. Ім. І.Ф. Кураса. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2019. 543с.

16. Сміт Е. Нації на націоналізм у глобальну епоху. Київ: Ніка-Центр, 2006. 320 с.
17. Стельмах С.П. Націоналізм і транснаціональний раціоналізм Георга Зіммеля. *Universum of History and Archeology. Універсум історії та археології*. Дніпро, 2020. Т.4 (29). С.15-25.
18. Стоянова А. Етнонаціоналізм у Західній Європі: сучасні інтерпретації. *Наукові записки ІПНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*. Вип. 5(61). 2012. С. 88-96.
19. Трегуб О.І. Основні аспекти становлення нації у сучасній Німеччині. *Наукові записки ІПЕНД ім. І.Ф. Кураса. Політичні науки*. Т.69. 2007. С. 27-30.
20. Тужанський Д. Популістський «рух вправо» та криза ліберальної демократії в Угорщині. *Агора*. 2017.
21. Фацинець І. Націоналізм в Європі (не) актуальний? *Молодіжний Націоналістичний Конгрес*. URL: <https://mnk.org.ua/novini/natsionalizm-v-ievropi-ne-aktualnii/>
22. Шестоперова В. Правий вектор. Єврорадикали. *Українська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2014/07/1/7023803/>

Електронні джерела

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського: <http://www.library.pl.ua/>
3. «Ізборник» <http://izbornyk.org.ua/links/inpolit.htm>

**СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
«НАЦІЇ І НАЦІОНАЛІЗМ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ»**

Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка	
Спеціальність	014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)	
Предметна спеціальність (спеціалізація)	-	
Освітня програма	Середня освіта (Історія та громадянська освіта)	
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)	
Статус освітнього компонента	Вибірковий компонент	
Період викладання	1 рік 2 семестр	
Форма навчання	Денна	
Мова навчання	українська	
Кредити ЄКТС / загальна кількість годин	4 кредити/120 годин	
Формат освітнього компонента	Лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальна робота, консультації, реферати, презентації, модульна контрольна робота	
Форма контролю	залік	
Матеріально-технічне забезпечення	Опорні конспекти лекцій, навчально-методичний комплекс дисципліни, навчальна та навчально-методична література, карти, атласи, бібліотечні фонди, інтернет-ресурси, документи, ілюстративні матеріали	
Сторінка освітнього компонента	-	
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧІВ		
	Лекції	Практичні
ПІБ	Порох Наталія Василівна	Петренко Ірина Миколаївна
Науковий ступінь	Кандидат історичних наук	Доктор історичних наук
Вчене звання	Доцент	Професор
Профайл	http://historic.pnpu.edu.ua/index.php/besedina/	http://historic.pnpu.edu.ua/index.php/petrenko_portfolio/
E-mail	fhg.besedina@gsuit.e.pnpu.edu.ua	poonsku@ukr.net
Консультації	Щовівторка 14:40–16:00	Щоп’ятниці 17:40–19:00

АНОТАЦІЯ ДО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА	
Короткий опис, особливості, переваги	Вивчення вибіркової дисципліни «Нації і націоналізм: історія та сучасність» знайомить здобувачів вищої освіти з ключовими поняттями і теоретико-методологічними засадами вивчення історії нації і націоналізму, сприяє формуванню навичок аналізу національних факторів у вітчизняній та всесвітній історії та в сучасному світі.
Мета	вивчення теоретико-методологічних засад теорії нації і націоналізму та місця етнонаціональних проблем в історії та на сучасному етапі
Передреквізити	–
Постреквізити	–
Загальні компетентності, якими повинен оволодіти здобувач після завершення вивчення освітнього компонента	<p>ЗК 1. Критичність і самокритичність. Здатність формувати задачу, для її рішення використовувати потрібну інформацію та методологію для досягнення обґрунтованого висновку.</p> <p>ЗК 4. Працювати самостійно, розробляти стратегії та керувати часом. Здатність скеровувати зусилля, поєднуючи результати різних досліджень та аналізу, представляючи результат своєчасно.</p> <p>ЗК 5. Розуміння причин, знання сутнісного змісту та здатність виділяти можливі шляхи вирішення глобальних проблем сучасного світу.</p>
Спеціальні компетентності, якими повинен оволодіти здобувач після завершення вивчення освітнього компонента	<p>ФК 2. Здатність до самостійного пошуку, аналізу, систематизації й інтерпретації різних джерел (електронних, письмових, усних тощо) історії України та всесвітньої історії; спроможність до критичного аналізу тенденційної інформації, тлумачення її необ'єктивності.</p> <p>ФК 9. Здатність використовувати професійну і предметну термінологію та форми її вираження в усній та письмовій формах українською мовою.</p> <p>ФК 11. Здатність розкривати основні параметри розвитку державно-правових систем зарубіжних країн та розуміти критерії і змістове наповнення цього процесу.</p> <p>ФК 12. Здатність розуміти структуру, аксіологічний контент та історичну роль Західної цивілізації, аналізувати джерела сучасного європоцентризму.</p>
Результати навчання (ПРН – для обов'язкових освітніх компонентів,	<p>Результати навчання (РНД): <i>знати:</i> сучасні теоретико-методологічні підходи до розуміння націй, націоналізму, національної політики; особливості національної проблеми для європейського і азійсько-африканського регіонів; обставини формування нових</p>

<p><i>РНД – для вибіркових освітніх компонентів)</i></p>	<p>держав після Першої світової війни; причини та суть найбільш значних національних конфліктів ХХ століття; основні хронологічні події, державних і політичних діячів; зміст основних понять курсу.</p> <p><i>уміти:</i> визначати та характеризувати основні етапи націєтворення в Європі, Азії та Африці; визначати та аналізувати особливості утворення нових національних держав; оперувати основними поняттями курсу; володіти хронологією з вивчених проблем; складати порівняльні таблиці; працювати з картою; реферувати літературу.</p>
<p>ПОЛІТИКА КУРСУ</p>	
<p><i>Відвідування занять і усунення пропущених занять.</i> Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Якщо студент не відпрацював пропущені навчальні заняття, отримав у сумі за практичні заняття, завдання модульної контрольної роботи (МКР), самостійної роботи менше, ніж 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами контролю. Пропущені заняття студент має відпрацювати. За відпрацьованих занять ставляться бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).</p> <p><i>Лекційні заняття.</i> Структура кожного лекційного заняття поділяється на окремі питання, включає план і його розкриття. Ефективність слухання курсу лекцій значною мірою залежить від активності й самостійності студента при підготовці до сприйняття лекційного матеріалу. Деякі питання, терміни, положення, які розглядаються на лекції і практичних заняттях, студент може недостатньо розуміти, що потребує додаткового ознайомлення з науковою літературою.</p> <p><i>Практичні заняття.</i> До цих занять викладач повідомляє: теми та запитання, які потребують вивчення; список літератури та інтернет-адреси інформаційних ресурсів, де можна знайти необхідний матеріал для підготовки питань практичних і самостійних робіт у повному обсязі; завдання самостійної роботи. Цей вид підготовки передбачає виступи на практичних заняттях або ж індивідуальні звітування про виконання на консультаціях викладача.</p> <p><i>Література.</i> Робота по вивченню рекомендованої літератури є основним видом підготовки студентів до практичних занять. Конспект курсу лекцій не може замінити підручник, оскільки в лекціях немає можливості викласти увесь курс у повному обсязі. Опрацьовуючи підручник та рекомендовану літературу, студенту важливо користуватися рекомендаціями викладача до вивчення цієї дисципліни. Це дає можливість чітко усвідомити обсяг знань за кожною темою та їх послідовність. Уся література, яку студенти не можуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p>	

Самостійна робота. Більша частина змісту навчальної дисципліни виділяється на самостійне опрацювання. Самостійна робота повинна бути чітко спланована на увесь період навчання. Конспектувати треба після того, коли матеріал повністю зрозумілий. Конспект повинен бути скороченим. Записувати рекомендується основну думку, а також невідомі способи обґрунтування, визначення, розкриття термінології та понять. В окремих випадках конспект може являти собою тільки план та скорочені тези опрацьованого матеріалу. Стислий конспект є результатом напруженої розумової діяльності студента над змістом підручника. Конспектувати посібник та рекомендовану літературу доцільно у тому ж зошиті, у якому записані лекції. Це дозволяє співвіднести матеріали конспектування літератури та лекції, взаємно їх доповнити та систематизувати.

Консультації. Якщо у студентів виникають питання, то вони можуть звернутись із ними до викладача. Викладач призначає консультації, які потрібні для роз'яснення незрозумілих питань, для відпрацювання пропущених занять, для перевірки виконання самостійних завдань. А також студенти можуть звернутись на кафедру за літературою, за методичними рекомендаціями та іншими навчальними матеріалами..

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

проблемний, репродуктивний, пошуковий, пояснювально-ілюстративний

КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Методи контролю	усне опитування, комбіноване опитування, письмовий контроль, тестовий контроль	
Критерії оцінювання аудиторної роботи	Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування.	
	5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу; правильно розв'язані усі тестові завдання.
	4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при розкритті деяких питань не вистачає глибини та аргументації, допускаються окремі несуттєві неточності. Правильно вирішені більшість тестових завдань.
3	Загалом володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних	

		виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішено половину текстових завдань.
	2	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно, поверхнево (без аргументації та обґрунтування) викладає його під усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішені меншість письмових завдань.
	1	Частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішені окремі тестові завдання.
	0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішені всі тестові завдання.
	Доповнення до виступу:	
	2	Отримують студенти, які чітко володіють матеріалом, чітко визначали його зміст, зробили глибокий системний аналіз змісту виступу, виявили нові положення, що не були розглянуті, але суттєво впливають на зміст доповіді, надали власні аргументи щодо основних положень даної теми.
	1	Отримують студенти, які виклали матеріал з обговорюваної теми, що доповнює зміст виступу, поглиблює знання з цієї теми та висловили власну думку.
Критерій оцінювання самостійної роботи (ІНДЗ – за наявності)	За виконану самостійну роботу студенти можуть набрати максимально 10 балів. Критерієм оцінки самостійної роботи є наявність власної (авторської) позиції; пов'язаність змісту есе із сучасними світовими реаліями (практичними та теоретичними); наявність висновку й посилань на літературу і джерела.	
	5	Робота виконана на високому теоретичному рівні, містить аналіз проблеми і добре обґрунтовану авторську позицію.

	4	Має незначні недоліки з питань самостійної роботи, авторська позиція обґрунтована не досить послідовно.
	3	Не містить критичного аналізу, поверхнево висвітлена проблематика.
	2	Робота має компілятивний характер, наявні помилки в її оформленні.
	1	В роботі відсутня авторська позиція.
	0	Плагіат, несамостійно виконана робота.
Критерії оцінювання модульних контрольних робіт	Максимальна кількість балів, що може отримати студент/ка за МКР - 5 балів.	
	15	Правильно розв'язане завдання; чітко визначено понятійно-термінологічний апарат.
	10	Правильна вичерпна відповідь на поставлене запитання, високі знання понятійного апарату і літературних джерел, аргументовані власні думки та ставлення до відповідної категорії.
	5	В цілому достатня відповідь на поставлене запитання, але відсутня переконлива аргументація відповіді, помилки у використанні понятійного апарату, недостатнє знання літературних джерел.
	0	Неправильна відповідь на запитання, незадовільне знання понятійного апарату і літератури. Робота містить плагіат.
Критерії оцінювання екзамену	<i>(за наявності)</i>	
Шкала оцінювання успішності студентів	Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення освітнього компонента	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з освітнього компонента
	90-100	Студент демонструє високий рівень досягнення запланованих результатів навчання дисципліни «Нації і націоналізм: історія та сучасність», всебічно й глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом, самостійно виконує завдання, передбачені програмою, вільно оперує науковою термінологією, залучає до відповіді рекомендовану до

		опрацювання літератури, аргументує власні твердження, здійснює аналізи й висновки, що засвідчує його готовність до подальшого навчання та до практичного використання набутих знань.
	89-75	Студент виявляє достатній рівень досягнення запланованих результатів вивчення дисципліни «Нації і націоналізм: історія та сучасність», розуміє ключові проблеми програмового матеріалу, обґрунтовано його викладає, розкриває зміст теоретичних питань в основному, залучає при цьому опрацьовану літературу, використовує наукову термінологію, але подекуди присутня недостатня глибина й аргументація, неістотні неточності.
	60-74	Студент посередньо володіє програмовим матеріалом з дисципліни «Нації і націоналізм: історія та сучасність», відтворює основний зміст матеріалу, знає окрему літературу, при цьому відсутній глибокий аналіз і всебічне обґрунтування ключових проблем, слабо розуміє наукову термінологію, у відповіді присутні істотні неточності, але наявні знання мінімально достатні для подальшого навчання
	34-59	Студент частково володіє вивченим матеріалом, фрагментарно його відтворює, має нечіткі уявлення про основні теоретичні питання дисципліни, допускає істотні помилки та нерозуміння основної наукової термінології. Ряд запланованих результатів вивчення дисципліни «Нації і націоналізм: історія та

		сучасність» відсутній. Рівень наявних результатів навчання є недостатнім для подальшого навчання.
	0-35	Студент володіє навчальним матеріалом з дисципліни «Нації і націоналізм: історія та сучасність» на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає лише на запитання, що потребують однослівної відповіді. Результати навчання майже відсутні. Рівень наявних результатів навчання є недостатнім для подальшого навчання.

ДИДАКТИЧНА КАРТА ОСВІТЬОГО КОМПОНЕНТА

Форми організації навчальної діяльності	Лекції		Практичні / семінарські заняття		Лабораторні заняття		Самостійна робота		Оцінювання (кількість балів)
	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)	
Змістовий модуль 1. Націоналізм як культурний феномен XIX - XX ст. Генеза націй та націоналізму									
Тема 1.1. Вступ до вивчення магістерського курсу «Нації і націоналізм у цивілізаційному вимірі всесвітньої історії»	2	–	2	–	–	–	7	–	5
Тема 1.2. Національне відродження слов'янських народів у першій половині XIX ст.: передумови, цілі, розвиток, досягнення.	2	–	2	–	–	–	7	–	8

Тема 1.3. Національно-визвольні рухи в Європі XIX ст.	2	–	–	–	–	–	7	–	8
Тема 1.4. Виникнення та розвиток нових національних держав у Європі після Першої світової війни. Перша світова війна як каталізатор націєтворчих процесів, зростання масової національної свідомості	2	–	2	–	–	–	7	–	8
Тема 1.5. Багатонаціональні імперії другої половини XX ст.: розвиток і крах	2	–	2	–	–	–	7	–	8
Тема 1.6. Етнополітичні конфлікти у сучасній Європі. Націоналізм нового типу	–	–	2	–	–	–	5	–	8
Модульна контрольна робота 1									5
Змістовний модуль 2. Ідея нації та націоналізму на Сході									
Тема 2.1. Колоніалізм і формування буржуазних націоналістичних ідей на Сході	2	–	–	–	–	–	6	–	7
Тема 2.2. Національно-визвольний рух на Сході в епоху «Пробудження Азії»	–	–	–	–	–	–	6	–	7
Тема 2.3. Становлення японської нації і держави в епоху Мейдзі	2	–	4	–	–	–	6	–	7
Тема 2.4. Національно-визвольний рух на Сході у міжвоєнний період та розбудова національних держав	–	–	–	–	–	–	6	–	6

Тема 2.5. Сіонізм як ідеологія і практика розбудови держави	2	–	4	–	–	–	6	–	6
Тема 2.6. Арабський націоналізм: виникнення, еволюція, сутність сучасної арабської націоналістичної доктрини	2	–	–	–	–	–	6	–	6
Тема 2.7. Становлення національної ідеї у Китаї та еволюція китайського націоналізму	2	–	2	–	–	–	4	–	6
Модульна контрольна робота 2									5
Всього (к-сть год)	20	–	20	–	–	–	80	–	
Розподіл балів		Аудиторна та самостійна робота							100
		Усього балів							

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Основні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесєдіна Н.В. Китай після Другої світової війни: пошук парадигми суспільно-політичного розвитку. Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: Матеріали доповідей і повідомлень Третього Всеукраїнського науково-практичного семінару (23-24 березня 2006 р.). Полтава: АСМІ, 2006. С.214-231 2. Бесєдіна Н.В. Політична традиція та ідеологія освіченої еліти Китаю: історія і сучасність. Вивчення та впровадження в Україні досвіду вдосконалення діяльності органів влади: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (6 грудня 2006 року). Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2007. – С.139-145. 3. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: Колоніальний Схід (кінець ХІХ – друга третина ХХ ст.): навч. посіб. К.: Либідь, 2010. 4. Ігнат'єв П.М. Країнознавство. Країни Азії: навч. посіб. Чернівці: Книги-ХІХ, 2004. 5. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. К.: Либідь, 1999. 6. Кириченко В.П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки: навч. посіб. К.: Либідь, 2002. 7. Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки: посіб. Львів: Афіша, 2003.
----------------	---

	<ol style="list-style-type: none"> 8. Націоналізм: Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера: антологія / Наукове товариство ім. Вячеслава Липинського ; пер. Ю. Бадзьо. Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. 2.вид., перероб. і доп. К.: Смолоскип, 2006. 9. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу: навч. посіб. К.: Знання, 2013. 10. Поп Ю.І. Нова історія Азії та Африки (XVI – початок XX ст.): підр. К.: Академія, 2012. 11. Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки. Постсередньовічний Схід (XVII – друга половина XIX ст.): навч. посіб. К.: Либідь, 2007. 12. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець XX ст.): посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. 13. Тронько Т.В. Особливості російської модернізації другої половини XIX — на початку XX століття. Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: Матеріали доповідей і повідомлень П'ятого Всеукраїнського науково-практичного семінару (26 – 27 березня 2008 р.). Полтава: АСМІ, 2008. С.49 – 60. 14. Тронько Т.В. Політико-економічні процеси в країнах Балтії (1988 – 2006 роки). Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: Матеріали доповідей і повідомлень Четвертого Всеукраїнського науково-практичного семінару. Полтава: АСМІ, 2007. С.238 – 254.
<p>Додаткові</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Баган О. Націоналізм і націоналістичний рух: історія та ідеї. Львів: Піраміда, 2015. 248 с. 2. Білак П. Тайванський націоналізм: його характер і причини виникнення. <i>Політичний менеджмент</i>. 2007. №2. С.164-174. 3. Бочковський О. Вибрані праці та документи. Київ: Дух і Літера, 2020. 4. Брюбейкер Р. Переобрамлений націоналізм. Статус нації та національне питання в новій Європі. Львів: Кальварія. 2006. 273 с. 5. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм. Київ: Таксон, 2003. 300 с. 6. Гובה С.В. Еволюція націоналістичних наративів у сучасному Китаї: від століття національного приниження до «кібернаціоналізму». <i>Китаєзнавчі дослідження</i>. 2023. №4. С.13-29. 7. Жуковский І. Развитие идеи арабского национализма в работах Саги Аль-Хусри. <i>Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка</i>. 2019. С.14-17.

	<ol style="list-style-type: none"> 8. Залінська С.І. Поняття «нація» та особливості її формування. Мультиверсум. <i>Філософський альманах: зб. наук. пр.</i> Вип. 80. Київ, 2009. С. 42-49. 9. Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму. Київ: Либідь, 1999. 352 с. 10. Кіянка І. Популізм в країнах Західної Європи: кінець ХХ – початок ХХІ ст. <i>Українська національна ідея і реальність та перспективи розвитку</i>. 2015. Вип.27. С.22-27. 11. Клісниченко О.В. «Вестернізація» та «освічений націоналізм» в Японії доби Мейдзі. <i>Історіосфера: матеріали Шістнадцятої наук. конф. викладачів, здобувачів вищ. освіти та молодих учених Південно-українського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського, (7-8 квітня 2017 р.)</i>. Одеса: ПНПУ ім. К.Д.Ушинського. 2017. С.118-123. 12. Лопатська Н.М. Нація, націоналізм та національна ідентичність: історіографічний аспект дослідження. <i>Культурологічний альманах</i>. Вип. 2. 2023. С.89-94. 13. Санченко М.І. Ера націоналізму. Дійові особи: Націоналісти. Бюрократи. Олігархи. Київ: Ліра-К, 2018. 123 с. 14. Сич О. Ренесанс етнічних націоналізмів Західної Європи. <i>Вісник Львівського університету</i>. Серія філос.-політолог. студії. 2018. Випуск 21. С.148-156. 15. Сич О.М. Соціально-консервативний націоналізм: теорія і політика: монографія. НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф. Кураса. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2019. 543 с. 16. Сміт Е. Нації на націоналізм у глобальну епоху. Київ: Ніка-Центр, 2006. 320 с. 17. Стельмах С.П. Націоналізм і транснаціональний раціоналізм Георга Зімеля. <i>Universum of History and Archeology. Універсум історії та археології</i>. Дніпро, 2020. Т.4 (29). С.15-25. 18. Стоянова А. Етнонаціоналізм у Західній Європі: сучасні інтерпретації. <i>Наукові записки ІПНД ім. І.Ф. Кураса НАН України</i>. Вип. 5(61). 2012. С. 88-96. 19. Трегуб О.І. Основні аспекти становлення нації у сучасній Німеччині. <i>Наукові записки ІПЕНД ім. І.Ф. Кураса. Політичні науки</i>. Т.69. 2007. С. 27-30. 20. Тужанський Д. Популістський «рух вправо» та криза ліберальної демократії в Угорщині. <i>Агора</i>. 2017. 21. Фацинець І. Націоналізм в Європі (не) актуальний? <i>Молодіжний Націоналістичний Конгрес</i>. URL: https://mnk.org.ua/novini/natsionalizm-v-ievropi-ne-aktualnij/ 22. Шестоперова В. Правий вектор. Єврорадикали. <i>Українська правда</i>. URL: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2014/07/1/7023803/
--	--

Електронні	<ol style="list-style-type: none"><li data-bbox="322 146 978 209">1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: http://www.nbuv.gov.ua/<li data-bbox="322 209 978 268">2. Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського: http://www.library.pl.ua/<li data-bbox="322 268 978 292">3. «Ізборник» http://izbornyk.org.ua/links/inpolit.htm
-------------------	--

Методичні вказівки
до практичних занять та самостійної роботи
з курсу
«НАЦІЇ І НАЦІОНАЛІЗМ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ»

Тема 1: Теоретичні питання націогенезу та націології.

ПЛАН

1. Конструктивістські теорії націєтворення (Е. Гобсбаум, Е. Гелнер, Б. Андерсон).
2. М. Вебер і Ентоні Сміт про сутність нації.
3. Нації і націєтворення в українській націології (І. Лисняк-Рудницький, О.-І. Борковський)

Методичні вказівки

На сьогодні існує доволі багато визначень понять «нація» і «націоналізм». Причиною того є різні підходи до розуміння процесів націєтворення, сутності націй та їхнього місця в історії. На сьогодні існуючі теорії умовно поділяють на дві групи - конструктивістські, які бачать націю як «уявну спільноту», та об'єктивістські, для яких поява націй пов'язана з процесами етногенезу, зростання націй в епоху нового часу. Підготовка до заняття передбачає критичний аналіз найбільш відомих теорій нації та аргументацію власного розуміння проблеми формування та розвитку нації.

Третє питання присвячено розкриттю поглядів видних українських націологів. Визначте, до якої течії із указаних вище, на вашу думку, вони відносяться?

Інформаційні ресурси:

Джерела:

Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування про походження й поширення націоналізму. К.: Критика, 2001.

Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм. Київ: Таксон, 2003. 300 с.

Гобсбаум Е. Масове традиєтворення: Європа, 1870-1914 рр. Винайдення традицій. За ред. Е. Гобсбаума та Т. Рейнджера. Пер. з англ. Київ: Ніка-Центр, 2005. С. 303-352.

Гобсбаум Е. Нації і націоналізм, починаючи з 1780 року: програма, міфи, реальність. Пер. з англ. та прим. Т. Корпала. К.: Укр. Центр духов. культури, 2010. 288 с.

Грушевський М. На порозі нової України: статті та джерельні матеріали. За ред. Л. Винара. Нью-Йорк; Львів; Київ; Торонто; Мюнхен: Українське історичне товариство, 1992. 278 с.

Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. За ред. Я. Пеленського. К.: Інститут східноєвропейських досліджень НАН, 1995. 470 с.

Лисяк-Рудницький І. Націоналізм. Париж, 1968. 6 с.

Сміт Е. Культурні основи націй. Ієрархія, заповіт і республіка. К.: Темпора, 2010. 312 с.

Сміт Е. Нації на націоналізм у глобальну епоху. Київ: Ніка-Центр, 2006. 320 с.

Сміт Е. Національна ідентичність. Київ: Основи, 1994. 224 с.

Старосольський В. Національний і соціальний момент в українській історії. Відень, 1915.

Основна література:

Баган О. Націоналізм і націоналістичний рух: історія та ідеї. Львів: Піраміда, 2015. 248 с.

Бочковський О. Вибрані праці та документи. Київ: Дух і Літера, 2020.

Бочковський О. Вступ до націології. Центр громадянської освіти. К.: Генеза, 1998. 144 с.

Брюбейкер Р. Переобрамлений націоналізм. Статус нації та національне питання в новій Європі. Львів: Кальварія. 2006. 273с.

Винниченко В. Відродження нації. В 4-х т. Київ, 1990.

Дичковська Г. Діалектика націоналізму та космополітизму. Визвольний шлях. 2007. №2. С.3-12.

Діптан І. Іван Лисяк-Рудницький про українське націєтворення в європейському контексті. *Сіверянський літопис*. 2020. № 6. С.63-76.

Енциклопедія сучасної України. Гол. Редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.І. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2020. 712 с.

Залінська Є.І. Поняття «нація» та особливості її формування. Мультиверсум. *Філософський альманах: зб. наук. пр.* Вип. 80. Київ, 2009. С. 42-49.

Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. Мандрівець. 2009. №2. С. 4-17

Караваєв В. Конституювання державної політики національної

ідентичності в контексті забезпечення національних інтересів. Політичний менеджмент. 2011. №3. С.139-146.

Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму. Київ: Либідь, 1999. 352 с.

Кононенко П.П. Національна ідея, нація, націоналізм: монографія. Науково-дослідний ін-т українознавства; Міжрегіональна академія управління персоналом. К.: МАУП: Міленіум, 2006. 358 с.

Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Т.1. Київ: Основи, 1994. 554с.

Лопатська Н.М. Нація, націоналізм та національна ідентичність: історіографічний аспект дослідження. *Культурологічний альманах*. Вип. 2. 2023. С.89-94.

Мушкевич О. Типології націоналізмів Роджерса Брубейкера: сучасний український контекст. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. Вип. 22, 2010. С. 142-148.

Навзаємодія націоналізму та глобалізації: шляхи до гармонії. *MindScope*. URL:<https://mindscope.biz.ua/spivvidnoshennya-mizh-nacjonalizmom-ta-globalizacziieyu-doslidzhennya-v-konteksti-suchasnogo-svitu/>

Наконечна Н. Націоналізм як культурний феномен ХХ ст. Історія. Сучасність. 2006. №9. С. 111-117.

Націоналізм: Антологія. Упор. О. Проценко, В. Лісовий. К: Смолоскип, 2000.

Націоналізм: Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера: антологія. Наукове товариство ім. Вячеслава Липинського. Пер. Ю. Бадзьо. Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. 2 вид., перероб. і доп. К.: Смолоскип, 2006.

Носова Г. Наскільки Бенедикт Андерсон конструктивіст: до питання про нації як «Уявлені спільноти». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія»: науковий журнал*. Острог: Вид-во НаУОА, 2023. № 25. С. 44–51.

Онацький Є. Націоналізм. *Українське слово*. 2004. №49. С.6.

Пироженко В. До питання розширеного трактування націоналізму. Політичний менеджмент. 2010. №3. С. 58-73.

Санченко М.І. Ера націоналізму. Дійові особи: Націоналісти. Бюрократи. Олігархи. Київ: Ліра-К, 2018. 123 с.

Сетон-Вотсон Г. Старі й нові нації. Націоналізм. Антологія.

- Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. К.: Смолоскип, 2006. 684 с.
- Сич О.М. Соціально-консервативний націоналізм: теорія і політика: монографія. НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. Ім. І.Ф. Кураса. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2019. 543с.
- Смирнов В. Націоналізм і національна ідея на тлі протиборства цивілізацій. Філософські обрії. 2005. №13. С. 65-78.
- Стельмах С.П. Націоналізм і транснаціональний раціоналізм Георга Зіммеля. *Universum of History and Archeology. Універсум історії та археології*. Дніпро, 2020. Т.4 (29). С.15-25.
- Сукачев В.В. Соціальний капітал та націоналізм. Наукові записки. Політичні науки. К.:, 2003. Т.21. С.15-20.
- Терлюк І. Феномен нації у науковому дискурсі: до методології проблеми історичної спадкоємності нації та держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: зб. наук. пр. № 906. Юридичні науки*. Вип. 20. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. С. 48–53.
- Тимченко В. Модерний націоналізм. Шлях до нового суспільства. К.: Видавець Марко Мельник (ФОП Мельник М. Ю.), 2019. 128 с.
- Фацинець І. Націоналізм в Європі (не) актуальний? Молодіжний Націоналістичний Конгрес. URL: <https://mnk.org.ua/novini/natsionalizm-v-ievropi-ne-aktualnii/>
- Цюпин Б. Підвалини націй: Ентоні Д. Сміт про минуле й сучасне націоналізму. *Тиждень*. 2012. №27.
- Anderson, Benedict: *Imagined Communities: Reflection on the Origins and Spread of Nationalism*. London: Verso, 1991. 246 p.
- Weber M. *The Nation. Nationalism*. Edited by John Hutchinson, Anthony D. Smith. Oxford. New York. Oxford University Press. 1994. 378 p.

Тема 2: Національне відродження слов'янських народів у першій половині XIX століття

ПЛАН

1. Передумови відродження.
2. Початки культурно-національного життя.
3. Іллірійський рух.
4. Національні вимоги хорватів під час революції 1848-1849 рр.

Методичні вказівки

Процеси, які відбувалися у слов'янських землях Центральної і Південно-Східної Європи протягом більш ніж столітнього періоду, починаючи з середини XVIII ст., отримали в літературі умовну назву національного Відродження. Під цим терміном, який появився ще в XIX ст., розуміли епоху змін у етнічній самосвідомості, освіті, мові, літературі, культурі в цілому, а також у суспільній думці та політичному житті. У той же час витoki національного відродження слов'янських народів тісно переплітаються з поширенням ідей європейського Просвітництва. Загалом ця епоха характеризується як багатий за змістом період, якому притаманні взаємозв'язані процеси у всіх сферах життя. Вони були важливим чинником становлення як національних слов'янських культур, так і формування слов'янських націй.

Особливістю Відродження у хорватів було те, що формально їхні етнічні землі склали Триєдине королівство (Хорватія, Славонія, Далмація), а фактично вони були роз'єднані політично (між Угорщиною і Австрією) і адміністративно. На особливому становищі знаходився Військовий кордон. Поступове зближення різних регіонів (вони різнилися етнічною неоднорідністю, особливостями мови, культури тощо) відбувалося повільно, протягом століть. Етноконсолідуючу роль відіграло на той час католицтво. У XVII ст. з'являється термін "хорватська мова". З XIX ст. мова, як носій етнічної самосвідомості, поступово витісняє конфесійні фактори. Водночас й надалі зберігала свою актуальність проблема формування загальнохорватської національної свідомості з локальних етнічних усвідомлень (власне хорвати, славонці, далматинці). Для обґрунтування їхнього об'єднання використовувалася не стільки етнічно-історична, скільки релігійно-конфесійна (католицька) аргументація.

Ідеологи хорватського Відродження (Л. Гай, І. Кукулевич-Сакцінський, Я. Драшкович) виходили з факту етнічної близькості всіх південнослов'янських народів та їхньої національної єдності і вважали їх нащадками давніх іллірійців (іллірів). У зв'язку з цим національне Відродження у хорватів одержало назву іллірійського (іллірського) руху або ілліризму. У

роки революції 1848-1849 рр. ідеологи іліїризму виступили за реорганізацію Австрійської імперії на конституційних і федеративних засадах.

На практичному занятті доцільно обговорити такі проблеми:

- державний і правовий устрій хорватських земель;
- суть слов'янського національного Відродження, його хронологічні межі та особливості прояву у хорватів;
- церковно-адміністративні зміни у першій половині XIX ст.;
- осередки культурно-національного життя;
- мова як основна ознака етносу і політичної нації;
- боротьба за загальнонаціональну літературну мову;
- Хорвато-славонський маніфест 1848 р.

Інформаційні ресурси:

Джерела:

Статут Кирило-Методіївського товариства 1845 – кінець 1846 р., 1990. Кирило-Методіївське товариство: У 3-х т. АН УРСР. Археогр. Комісія. Ін-т історії. Центр держ. іст. архів; Редкол.: П. С. Сохань (голов. ред.) та ін., К.: Наук. думка, т.1, 544 с.

Сообщение Министерства иностранных дел от 25 июня 1848. О назначении эрцгерцога Иоганна уполномоченным в правительственных делах Австрии в связи отказом императора вернуться в Вену в связи с болезнью. Оригинал. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі — ЦДІАК України), ф. 442, оп. 798, спр. 153, арк. 314.

Havlíček Karel. We věcech slowanského sjezdu. Národní noviny. 19.05.1848. KÚČL AV ČR. Digitalizovaný archiv časopisů. URL: <https://archiv.ucl.cas.cz>

ŠTAIF Jiří. Revoluční léta 1848-1849 a české země. Praha: Historický ústav ČSAV, 1990. 194 s.

ČERNÝ, Jan M. Slovanský sjezd v Praze roku 1848. Praha: Knapp, 1888. URL: <https://www.digitalniknihovna.cz/mlp/view/uid:5d1367d0-952e-11dd-a07d-0030487be43a?page=uid:018ef310-952f-11dd-bf5b-0030487be43a>

Zpráva o sjezdu slowanském. Praha: Haas, 1848. URL: <https://www.digitalniknihovna.cz/mlp/view/uid:de34dc30-d56d-11dc-a450-000d606f5dc6?page=uid:903a0dd0-d625-11dc-aa31-000d606f5dc6>

Основна література:

- Баган О. Націоналізм і націоналістичний рух: історія та ідеї. Львів: Піраміда, 2015. 248 с.
- Баран З.А. Відродження і становлення Польської держави 1918-1921 рр.: Тексти лекцій. Л.: Львів. держ. ун-т ім. І. Франка, 1996. 55 с.
- Бевзюк Є. Інтеграційна ідея на Слов'янському конгресі в Празі 1848 року. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2018. Вип. 27. С. 164.
- Бевзюк Є. Словацька національна ідея за часів Революції 1848-1849 рр. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2019. Вип. 28. С. 192-212.
- Бевзюк Є., Котляр О. «Слов'янська взаємність»: перехрестя імперських ідей в україно-слов'яно-європейських рецепціях. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія»*. Вип. 1 (48), 2023. С.71-83.
- Бевзюк, Є. Вплив українсько-лужицьких взаємин 50–60 роки ХІХ століття на національно-культурне відродження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Історія*. Редкол.: М.М. Вегеш, Д.Д. Данилюк, В.Є. Задорожний та ін. Ужгород: Говерла, Вип. 16. 2006. с. 13–26.
- Брусилівська О. Ідеологічна трансформація країн Південно-Східної Європи: наростання націоналістичної хвилі? *Політичний менеджмент*. 2011. №3. С. 130-138.
- Брюбейкер Р. Переобрамлений націоналізм. Статус нації та національне питання в новій Європі. Львів: Кальварія. 2006. 273с.
- Вандич П. Ціна свободи: Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. Пер. з англ. 2-е вид., доп. К., 2004.
- Гобсбаум Е. Масове традицієтворення: Європа, 1870-1914 рр. Винайдення традицій. За ред. Е. Гобсбаума та Т. Рейнджера. Пер. з англ. Київ: Ніка-Центр, 2005. С. 303-352.
- Григорук Н.А. Політичне становище у хорватських землях наприкінці ХVІІІ – на початку ХІХ ст. *The XXXI International Scientific and Practical Conference «Technologies, ideas and ways of learning development in modern conditions»*, August 07-09, 2023, Munich, Germany. Р. 82-84.
- Залінська Є.І. Поняття «нація» та особливості її формування. Мультиверсум. *Філософський альманах: зб. наук. пр.* Вип. 80.

Київ, 2009. С. 42-49.

Злоді З., Нагірний З. Хорватське державне право як складова національної ідеї: територіальний аспект. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. №23 (210). 2010. С. 48-67.

Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму. Київ: Либідь, 1999. 352 с.

Колесник І. Українське національне відродження XIX століття: варіанти прочитання (до 90-річчя Феодосія Стебля). *Із історії західноукраїнських земель*. НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 17. С. 3 – 22.

Крептон М. Європейські іншості. *Філософська думка*. 2010. № 1. С. 89-99.

Кріль М. Історія Центрально-Східної Європи. Навчальний посібник. К., 2008.

Морарь М.В. Націоналізм в ідеології, політиці та практиці політичних партій. *Гілея: наук. вісник.: зб. наук. праць*. Гол. ред. В.М. Вашкевич; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, Українська Академія Наук. К., 2014. Вип. 87 (№8). Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. С.327-331.

Салтовський О.І. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку XX сторіччя). К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. 396 с.

Санченко М.І. Ера націоналізму. Дійові особи: Націоналісти. Бюрократи. Олігархи. Київ: Ліра-К, 2018. 123 с.

Сніжко І. А. Українське національне відродження кінця XVIII – XIX століття: Конспект лекції. Харків: УкрДУЗТ, 2017. 33 с.

Тема 3: Багатонаціональні імперії другої половини XX ст.: розвиток і крах

1. Основні етапи еволюції радянської національної політики.
2. Теорії розпаду СРСР.
3. Політика сучасної Росії в конфліктних зонах.
4. Етнополітика федеративної республіки Югославія у 80-х – поч. 90-х рр. XX ст.

Методичні вказівки

При визначені основних етапів еволюції радянської національної політики слід мати на увазі такі питання: Що було теоретичною основою доктрин національної політики СРСР? Який принцип державного устрою був використаний більшовиками? Яка основна мета радянської національної політики? Разом з тим необхідно розкрити причини прийняття та краху “коренізації” 20-х рр. ХХ ст. Якими були особливості “національної політики” в період правління Сталіна та Хрущова?

Останньою віхою радянської нацполітики є курс на формування т.зв. “нової історичної спільноти – радянського народу”. Розкрийте успіхи і причини невдач цього курсу. Якою була роль національних еліт в дезінтеграції СРСР?

При аналізі політики сучасної Росії в конфліктних зонах варто згадати про Російсько-Чеченський конфлікт, Грузино-Абхазський конфлікт, Вірмено-Азербайджанський конфлікт, Придністровський конфлікт.

Які основні причини виникнення конфлікту в Югославії? Які фактори тут потрібно враховувати. Зробіть порівняльний аналіз посткомуністичної Югославії і посткомуністичного СНД.

Інформаційні ресурси:

Джерела:

Резолюція ЦК КП(б)У про підсумки українізації. Вісті ВУЦВК. 1927. 19 квітня. URL: <http://oldnewspapers.com.ua/node/413>

Про підготовку до 50-річчя утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Постанова ЦК КПКР від 21 лютого 1972 року, К., 1972, стор. 16.

Постанова Президії Верховної Ради РРФСР від 8 жовтня 1991 року № 1723-І «Про політичну ситуацію в Чечено-Інгуської Республіці». URL:

<https://web.archive.org/web/20190321233020/http://www.alppp.ru/la/w/bezopasnost-i-ohrana-pravoporjadka/45/postanovlenie-prezidiuma-vs-rsfsr-ot-08-10-1991--1723-1.html>

Чубарь. В. Я. Доповідь на Пленумі ЦК КП(б)У про українізацію. 6–8 жовтня 1924 р. URL: [https://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1924\(10\)6-8.ukrainizaciya.php](https://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1924(10)6-8.ukrainizaciya.php)

История ХХ века. Война в Абхазии 1992-1993 (Хроника событий), 2016. YouTube. URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=ae91V8Dme9c>

1993 Human Rights Report: Georgia. Country Reports on Human Rights Practices. US State Department. URL:

https://web.archive.org/web/20150621060939/http://dosfan.lib.uic.edu/ERC/democracy/1993_hrp_report/93hrp_report_eur/Georgia.html

Trilateral plan for solving the Transnistrian issue. Regional partnership for a common commitment-oriented approach. Policy Paper Developed by the Moldova-Ukraine-Romania Expert Group. URL:

<https://web.archive.org/web/20060529033413/http://moldova.org/download/eng/510/>

Основна література:

Александров О., Филипенко А., Власенко Р. та ін. Російська політика в Чорноморському регіоні: загрози й виклики для України: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2020. 38 с.

Алексейченко О. В. Геополітичні інтереси Російської Федерації у зоні «заморожених» конфліктів на пострадянському просторі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 117. С. 8–15.

Баган О. Націоналізм і націоналістичний рух: історія та ідеї. Львів: Піраміда, 2015. 248 с.

Балацька О. Сецесіоністські конфлікти на пострадянському просторі: чинники та наслідки. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-4/09.pdf>

Вітман К. Витоки грузино-абхазького конфлікту. *Журнал Віче*. 2008. №18. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/1108/>

Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм. Київ: Таксон, 2003. 300 с.

Горюшина Є. Непримиренні наративи про «іншого»: вивчення пам'яті про збройний конфлікт у Чечні. URL: <https://www.ideopol.org/wp-content/uploads/2020/10/UKR.-1.14.-Goryushina.pdf>

Залінська Є.І. Поняття «нація» та особливості її формування. Мультиверсум. *Філософський альманах: зб. наук. пр.* Вип. 80. Київ, 2009. С. 42-49.

Кава О. С. Причини виникнення Придністровського конфлікту наприкінці 80-х років ХХ століття. *Магістеріум. Історичні студії*. Вип. 17. 2004. С. 74-80.

Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму. Київ: Либідь, 1999.

352 с.

Колапс. Як українці зруйнували імперію зла. 19 серпня 1991-го. *Суспільне Новини*. URL: <https://suspilne.media/254487-kolaps-ak-ukrainci-zrujnuvali-imperiu-zla-19-serpna-1991-go/>

Конфлікти на пострадянському просторі: глобальний та локальний виміри. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 13 грудня 2016 р. Упорядники: М. Мальський, Р. Вовк, О. Кучик. Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ ім. І. Франка. 100 с.

Кузик П. Націоналізм і шовінізм у міжнародних відносинах. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. 220 с.

Лещенко Л. Рішення Європейського суду з прав людини щодо жертв військових конфліктів на пострадянському просторі. Висновки для України. Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (Львів, 23–24 травня 2017 р.). Львів, 2017. С.14.

Майоров М. Друга чеченська війна. Коли почалась і чи закінчилася? *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/2024/10/2/164353/>

Майоров, М. Карабах: гіркі плоди «Чорного саду», 2020. *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/09/30/158188/>

МакГаффі Ю. «Україна – не Росія». Як і чому Київ 30 років йде геть від Москви – *BBC*. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/ukrajina-rossiya-yak-daleko-ukrajina-pishla-vid-rosiji-za-ostanni30-rokiv-ostanni-novini-50178922.html>

Нагірний Карабах: 30 років протистояння (хронологія конфлікту), 2018. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29064079.html>

Парахонський Б., Яворська Г. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл: монографія. Київ: НІСД, 2019. 560 с.

Парахонський Б.О., Яворська Г.М. Російська війна проти України як тригер змін міжнародної безпеки: базові наративи: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2024. 49 с. (Серія «Міжнародні відносини»).

Поліщук К. Чинники конфліктогенності та передумови виникнення і ескалації конфліктів на пострадянському просторі у

90-х роках ХХ століття. *Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»*. 2015. №37. Ч. 3.

Ситник Г.П. *Военно-політичні конфлікти та міжнародна безпека: курс лекцій*. К.: ТОВ «САК ЛТД», 2023. 92 с.

Тетерук А. Історико-правові причини конфлікту в колишній Югославії та на Сході України і їх порівняння. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2017. № 865. С. 51-55.

Шелест Г. Що треба знати журналістам про вірмено-азербайджанський конфлікт? URL: <https://imi.org.ua/monitorings/shho-treba-znatyzhurnalistam-pro-virmeno-azerbajdzhanskyjkonflikt-i35680>

Шпорлюк Р. Комунізм і націоналізм. Висновок. *Мандрівець*. 2004. №6. С. 3-13.

Тема 4: Етнополітичні конфлікти у сучасній Європі. Націоналізм нового типу

ПЛАН.

1. Виклики політики мультикультуралізму в сучасній Європі.
2. Етнополітичні конфлікти в сучасній Європі:
 - Ірландська проблема: причини та історія виникнення
 - Валлоно-фламандські відносини.
 - Каталонська проблема.
 - Баскський конфлікт в Іспанії
3. Особливості американської нації.

Інформаційні ресурси:

Джерела:

24 Канал. В Іспанії загострюється криза довкола Каталонії, 2017. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CbOybqx-nOc>

BBC News. Catalonia independence declaration signed and suspended. *BBC Home - Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-41574172>

euronews. Catalonia crisis: Five days that shook Spain, 2017. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=e_aUp_5ShkM

Belfast Agreement. URL: <https://web.archive.org/web/20111003065655/http://www.nio.gov.uk/agreement.pdf>

UKRLIFETV. Конфлікт в Північній Ірландії: яка стратегія комунікації допомогла досягнути миру? - Квентін Олівер, 2018. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sarQYZz0aJc>

Основна література:

Архипенко В. Особливості розвитку сепаратизму в Іспанії: загрози цілісності. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів та аспірантів*. 3 березня 2011 р. м. Чернівці. Чернівці: Букрек, 2011. С. 208-211.

Вітман К.М., Завгородня Ю.В. Сучасні тенденції етнополітичних процесів: навчально-методичний посібник для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Одеса : Фенікс, 2021. 61 с. (Сер. «Навчально-методичні посібники»).

Волошенюк О.В. Переваги і недоліки політики мультикультуралізму. *Форум права*. 2019. № 3. С. 6–12.

Дерев'яно С.М., Кобець Ю.В., Голуб'як Н.В. Етнічні конфлікти в Західній Європі: сучасний стан та перспективи. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2023. №42. С. 144-149.

Кіянка І. Популізм в країнах Західної Європи: кінець ХХ – початок ХХІ ст. *Українська національна ідея і реалії та перспективи розвитку*. 2015. Вип.27. С.22-27.

Летуновський П.В., Востриков С.В., Островський В.А., Сержантова А.А. До проблеми типологізації етнополітичних конфліктів. *Наука та освіта: господарство та економіка; підприємництво; право та керування*. 2019. № 6 (109). С. 54-59.

Лікарчук Н.В., Лікарчук Д., Шевель І.П. Основні аспекти етнічних конфліктів. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2021. Випуск 7. С. 36-54.

Панас Т.О. Еволюція шляхів урегулювання баскського етнополітичного конфлікту в Іспанії. *Проблеми міжнародних відносин*. Київ, 2012. Вип. 4. С. 1-7.

Поліщук К. Співвідношення понять регіоналізму та націоналізму в контексті сучасних європейських процесів. *Вісник Львівського Університету. Серія Міжнародні відносини*. Вип. 19. Львів, 2007. С. 34-41.

Поліщук К. Полівалентність ідеології баскського націоналізму в контексті сучасних політичних реалій. *Вісник Львівського університету. Серія Міжнародні відносини*. Вип. 15. Львів,

2005. С. 53-59.

Ричка Ю. Баскський націоналістичний рух в Іспанії 1895—2018 рр.: історіографія питання. *Український історичний журнал*. 2025. №1. С. 203–214.

Ричка Ю. Баскський національний «проєкт» в Іспанії: націоналістичні ідеали, політико-економічні цілі та наслідки. *Сіверянський літопис*. №1. С. 163-172.

Сич О. Ренесанс етнічних націоналізмів Західної Європи. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2018. Випуск 21. С.148-156.

Стецюк Н., Шекета М. Історія та витоки сепаратизму в Каталонії. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. Випуск 13. 2019. С.168-177.

Стоянова А. Етнонаціоналізм у Західній Європі: сучасні інтерпретації. *Наукові записки ІПНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*. Вип. 5(61). 2012. С. 88-96.

Сунь В. Сучасні інструменти управління етнополітичними конфліктами. *Суспільство: політика, економіка, право*. 2021. № 3. С. 44-47.

Тимченко В. Час націоналізму. Стратегія виживання в глобалізованому світі. К. : Преса України, 2013. 302 с.

Трегуб О.І. Основні аспекти становлення нації у сучасній Німеччині. *Наукові записки ІПЕНД ім. І.Ф. Кураса. Політичні науки*. Т.69. 2007. С. 27-30.

Тужанський Д. Популістський «рух вправо» та криза ліберальної демократії в Угорщині. *Агора*. 2017.

Фацинець І. Націоналізм в Європі (не) актуальний? *Молодіжний Націоналістичний Конгрес*. URL:

<https://mnk.org.ua/novini/natsionalizm-v-ievropi-ne-aktualnii/>

Шестоперова В. Правий вектор. Єврорадикали. *Українська правда*. URL:

<https://www.euointegration.com.ua/articles/2014/07/1/7023803/>

Яцимірська М. Мовна політика Європейського Союзу. *Вісник Львівського університету. Сер. Журналістика*. 2019. Вип. 46.

Тема 5: «Становлення японської нації і держави в епоху Мейдзі»

ПЛАН

1. Особливості формування японського суспільства в епоху Мейдзі: вплив базових та запозичених компонентів.
2. Історико-ідеологічні школи міто і національних наук та їхня роль у формуванні ідеології Реставрації Мейдзі.
3. Теорія кокутай і трансформація японського націоналізму.

Методичні вказівки

Характеризуючи процес становлення японського суспільства в епоху Мейдзі, визначити, які базові компоненти впливали на нього. З'ясувати значення міфологізованої історії країни, сакральної генеалогії, синто, буддизму і конфуціанства у становленні державності та формуванні соціально-політичних учень. Довести, що інститут імператора був визначальним чинником стійкості державної системи Японії. Проаналізувати наслідки примусового «відкриття» Японії західними державами у контексті консолідації японської нації в бакумацу («завершення правління бакуфу»).

У другому питанні необхідно схарактеризувати чинники становлення «мейдзійської моделі розвитку», передусім особливості органічного поєднання традиційних духовних засад і новітніх технологій.

Розкрити роль школи міто і кокугакуха (національних наук) у формуванні національної ідеї – повернення влади імператорові, відродження принципу єдності владних і жрецьких функцій (сансей ітті). Проаналізувати процес поєднання нової націоналістичної ідеології із прискореною модернізацією країни.

При підготовці третього питання необхідно звернути увагу на необхідність аналізу всього комплексу чинників, які обумовили перемогу концепції кокутай як основи японської державності до поразки у 1945 році. Важливо виокремити й проаналізувати основні причини і прояви впливу в Японії на початку ХХ століття мілітаристських і націоналістичних ідей, проаналізувати процес трансформації японського націоналізму у внутрішній і зовнішній політиці країни.

Інформаційні ресурси:

Джерела:

- Convention of Kanagawa. URL: <https://web.archive.org/web/20060910135838/http://web.jjay.cuny.edu/jobrien/reference/ob25.html>
- Russo-Japanese Peace Treaty (Treaty of Portsmouth). *"The World and Japan"* Database. URL: <https://worldjpn.net/documents/texts/pw/19050905.T1E.html>
- The Constitution of the Empire of Japan | *Birth of the Constitution of Japan*. National Diet Library. URL: <https://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c02.html>
- Treaty Regarding the Annexation of Korea to the Empire of Japan. *"The World and Japan"* Database. URL: <https://worldjpn.net/documents/texts/pw/19100822.T1E.html>

Основна література:

- Бесєдіна Н.В. Нова історія світу: Середньовічна та нова історія країн Азії та Африки: Навчально-методичний посібник. Полтава: ПП Мирон І. А., 2020. 204 с.
- Бондар О. Все про Японію. Харків: Фоліо, 2007. 543 с.
- Зінченко О. В. Еволюція Конституції Японії (1889-1946 pp.): компаративне дослідження. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 20-24
- Іржавська А. П., Терещенко Т. В. Історія країн Азії, Африки та Латинської Америки нового часу: навчально-методичний посібник. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 416 с.
- Квасниця О. Японська ідентитарна матриця як чинник буття нації. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2012. Вип. 40. С. 292-297.
- Колісниченко О.В. «Вестернізація» та «освічений націоналізм» в Японії доби Мейдзі. *Історіосфера: матеріали Шістнадцятої наук. конф. викладачів, здобувачів вищ. освіти та молодих учених Південно-українського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського*, (7-8 квітня 2017 р.). Одеса: ПНПУ ім. К.Д.Ушинського. 2017. С.118-123.
- Ковач А. Між Сходом і Заходом – в пошуку нової ідентичності Японії. *Аналітичний центр ADASTRA*. URL: <https://adastra.org.ua/blog/mizh-shodom-i-zahodom-v-poshuku-novoyi-identichnosti-yaponiyi>

- Король М. Реставратор Японської імперії: імператор Мейдзі. *Львівський історичний клуб*. URL: <https://lvivmedievalclub.wordpress.com/2022/09/13/%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80-%D1%8F%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D1%96%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97-%D1%96%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%80/>
- Маймескулов Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/416-storya-derjavi-prava-zarubjnih-kran-maymeskulov-lm-.html>
- Марченко А. Трансформація японської національної ідентичності в добу глобалізації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія»*. Вип. 19. 2018. С. 52-57.
- Мар'янюк О.В. Реставрація Мейдзі 1868 року: буржуазна революція чи формування абсолютистського режиму. *Наукові праці. Історія*. 2009. Випуск 108. Том 121. С. 142-144. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2010/121-108-26.pdf>
- Моцак С.І., Лобан М.О. Формування політичних традицій Японії в період Мейдзі. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал*. Вип. 7. СумДПУ ім. А.С.Макаренка. 2018. С. 101-107.
- Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій. К.: Знання, 2012. 446 с.
- Рубель В. А. Нова історія країн Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII - друга половина XIX). Навч. посібник. К.: Либідь, 2007. 560 с.
- Рубель В. Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність. Київ: «Аквілон-Прес», 1997. 256 с.
- Ушенко Д. О. Контент-аналіз конституції Японської імперії 1889 року. *Історіосфера: матеріали Чотирнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса : Університет Ушинського, 5–6 квітня 2019. С. 133-140.
- Яценко Ю. Становлення агресивної експансіоністської

- зовнішньої політики Японії періоду Мейдзі. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал*. Суми: СумДУ імені А. С. Макаренка, 2020. № 1(8). С. 146–149
- al-Zubaidi R.A.A. & al-Dulaimi W.A.M. Japanese National Identity in Light of Kokutai's Theory (1825-1945). *Journal of Ecohumanism*. 2024. № 3(4). P. 2857–2866.
- Yoshikawa Yukie. *Asia-Pacific Policy Papers Series Japan's Asianism, 1868 – 1945 dilemmas of Japanese modernization*. Washington: D. C. 2009. 147 p.

Тема 6: Сіонізм – ідеологія і практика створення держави Ізраїль

ПЛАН

1. Підходи світських і релігійних протосіоністів до єврейського переселення в Палестину.
2. Т.Герцль і створення політичного сіонізму. Визначення основних завдань руху.
3. Ідейно-політичне протистояння в сіонізмі (соціалісти, ревізіоністи, релігійні партії) та його відображення у партійно-державній системі Ізраїля.

Методичні вказівки

При підготовці до першого питання необхідно звернути увагу на з'ясування сутності поглядів відомих світських і релігійних протосіоністів щодо створення єврейського національного осередку та держави. Проаналізувати основні положення книги «Рим та Єрусалим» М.Гесса, насамперед твердження про те, що здобуття євреями державності в Палестині – це спосіб подолання «історичної аномалії», шанс домогтися національного визволення і рівності поміж інших націй. Розкрити погляди раввіна І.Алкалая щодо духовного відродження євреїв у Палестині, проблему поєднання релігійного і практичного підходу до колонізації Палестини у праці раввіна Х.Калішера «Пошуки Сіона».

У другому питанні необхідно ґрунтовно проаналізувати ідеї засновника політичного сіонізму Т.Герцля (книга «Єврейська держава»), з'ясувати його роль в організації сіоністського руху та отримання від впливових держав політичних прав на освоєння

Палестини.

Основним завданням при розгляді третього питання є з'ясування чинників формування ішува (єврейської общини в Палестині) та порівняння підходів сіоністських лідерів до формування і реалізації національних пріоритетів. Необхідно звернути увагу на різні ідейні напрями в ішуві (соціал-сіоністи, ревізіоністи, релігійне крило) та створення партійно-політичної системи. Довести, що створення Держави Ізраїль стало практичною реалізацією національної ідеї.

Інформаційні ресурси:

Джерела:

Ізраїль завдав ударів по сирійських базах, які контролює Туреччина, – джерела Reuters. 24 Канал. URL: https://24tv.ua/geopolitics/udari-izrayilyu-po-bazah-siriyi-dzherela-reuters-rozpovili-komu_n2793258

ABS-CBN News. Israeli Prime Minister Netanyahu visits northern Gaza | ABS-CBN News, 2025. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=s3KdbaFbCCA>

Balfour Declaration (November 2, 1917) / British Government 1914-1953. Selected Documents. L.: Methuen, 1955. 416 p. P. 132-133

Face the Nation. From the Archives: Israeli Prime Minister Golda Meir on "Face the Nation," October 1973, 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=C2cKWYw2IDU>

Fox News. Trump teases 'major meeting' with Iran during Netanyahu talks, 2025. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Lk0Y6V7ulK4>

Hebrew University of Jerusalem. The Spielberg Jewish Film Archive - Line of Life with Golda Meir, 2010. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ghWwEuHIH8w>

ThamesTv. Golda Meir interview extract | Israel | This week || 1970, 2018. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=51meogYLjys>

Trump Waved Off Israeli Strike After Divisions Emerged in His Administration. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2025/04/16/us/politics/trump-israel-iran-nuclear.html>

Основна література:

Антисемітизм і антисіонізм. Яка між ними різниця? *BBC News*

Україна.

URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cjj81d4e836o#:~:text=%D0%A9%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%B5%20%D1%81%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC%3F&text=%D0%A1%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%8F%20%D1%8F%D0%BA%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D1%83%D1%85,%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%20%D0%B1%D1%83%D0%BB%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BE%20%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D1%83%20%D0%86%D0%B7%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BB%D1%8C>.

Артюх В. Єврейський націоналізм на перехресті політики і релігії. *Спільне Commons*. URL:

<https://commons.com.ua/uk/yevrejskih-natsionalizm-na-perehrest/>

Безаров О. Т. Історія єврейського народу країн Східної Європи у Новий час: навч. посіб. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 285 с.

Бур'ян М.С. МЕЇР (Меєрсон) Голда. Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2009. 790 с.: іл.. URL:

http://www.history.org.ua/?termin=Meir_Golda

Гула В.Д. Бунд і сіонізм: початок протистояння (1895-1903 рр.). *Архіви України*. 2019. №4. С.82-89.

Гордіс Д. Ізраїль. Історія відродження нації. Пер. з англ. Микола Климчук. К.: Наш Формат, 2021. 416 с.: іл. Серія «Єврейська бібліотека»

Дзюбенко В. Релігійний сіонізм в політиці Держави Ізраїль. *Пломінь*. URL: <https://plom.in.club/religious-zionism-in-the-politics-of-the-state-of-israel-2/>

Єврейська національна спільнота в контексті інтеграції українського суспільства: Монографія. К.: ПІЕНД ім.І.Ф.Кураса НАН України. 376 с.

Жуковський І. Розвиток ідеї арабського націоналізму в працях Саті Аль-Хусрі. *Вісник Київського національного університету*

імені Тараса Шевченка. 2019. С.14-17.

Загребельний В., Шультман О. ЦАХАЛ: як створили одну з найсильніших армій світу. *АрміяInform – Інформаційне агентство* *АрміяInform*. URL:

<https://armyinform.com.ua/2021/07/31/czahal-yak-stvoryly-odnu-z-najsylnishyh-armij-svitu/>

Зайченко І.А. Політична самоорганізація єврейської громади Палестини. *Політичне життя*. №1-2 (Вер 2016). С. 126-132.

Кабачій Р. Сіонізм — це певна відповідь на антисемітизм. *Громадське радіо*. URL:

<https://hromadske.radio/podcasts/zustrichi/1272098>

Люди, які вціліли у Голокості, та заснування держави Ізраїль (14 травня 1948 року). *Енциклопедія Голокосту*. URL:

<https://encyclopedia.ushmm.org/content/uk/article/postwar-refugee-crisis-and-the-establishment-of-the-state-of-israel>

Розвиток і взаємодія єврейських громад на європейському просторі: монографія. К.: 2017. ППІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 464 с.

Стельмах С.П. Націоналізм і транснаціональний раціоналізм Георга Зіммеля. *Universum of History and Archeology. Універсум історії та археології*. Дніпро, 2020. Т.4 (29). С.15-25.

Тема 7: КНР у другій половині 1970-х років — на початку 2000-х років: «китайська мрія» як шлях відродження китайської нації

ПЛАН

1. Політична боротьба в Китаї у другій половині 70-х років ХХ ст. і прихід до влади реформаторів. План “чотирьох модернізацій” та ідеологія побудови “соціалізму з китайською специфікою”.
2. Економічні реформи в КНР і становлення новоіндустріальної моделі розвитку: основні етапи та особливості. “Соціалістична ринкова економіка”.
3. Політичний розвиток КНР у роки оновлення і проблема реформування політичного ладу країни.

Мета: з’ясувати причини, передумови та характер модернізації китайського суспільства,

- виокремити та ґрунтовно проаналізувати типологічні та специфічні риси китайської новоіндустріальної моделі розвитку.
- засвоїти поняття: ”план чотирьох модернізацій”, “соціалізм з китайською специфікою”, “соціалістична ринкова економіка”, тоталітаризм, спеціальні економічні зони, “втрачені території”.

Підготувати реферат на тему: “Політичний портрет Ху Цзіньтао”.

Методичні вказівки

Приступаючи до вивчення даної теми, необхідно мати на увазі, що терміном “китайська реформа” позначають не лише сукупність законодавчих актів, а й певний історичний етап у розвитку країни, початок прискороного просування до новоіндустріальної моделі. Отже, “китайська реформа” — це китайський варіант модернізації, тобто перетворення традиційного суспільства на суспільство нового типу.

Розглядаючи перше питання, необхідно з’ясувати стартові можливості китайської реформи, її передумови. Важливо приділити увагу політичній біографії Ден Сяопіна — архітектора китайської реформи. Варто проаналізувати ідеологічне обґрунтування побудови “соціалізму з китайською специфікою”.

Під час розгляду другого питання необхідно чітко визначити початок економічних реформ у КНР, висвітлити їх характер, виокремити основні етапи. Розпочати аналіз китайської “перебудови” потрібно з аграрної реформи, запровадження нових методів у промисловості, пошуку оптимального співвідношення ринкового і планового начал. У зв’язку з цим необхідно висвітлити суть так званого спрямовуючого планування в економічному розвитку КНР. Детального аналізу потребує вивчення політики КНР щодо створення спеціальних зон “економіко-технічного” розвитку з особливими сприятливими умовами господарської діяльності.

Важливо також показати, що перебудова промисловості сприяла проведенню реформ в галузі освіти, науки, культури, що знайшло своє втілення у державних перспективних програм наукових досліджень, у подоланні в суспільстві негативного ставлення до інтелігенції. На конкретних прикладах і на основі

залучення статистичних даних необхідно проаналізувати результати економічних реформ у КНР за весь період їх проведення.

Розглядаючи третє питання, потрібно з'ясувати характер політичних змін у КНР, висвітлити проблеми політичного життя китайського суспільства. Слід показати, що внаслідок політичної кризи 1989 р. та демократичного руху в країні, політична реформа стала наповнюватися новим змістом. При цьому важливо звернути увагу на різні точки зору серед дослідників щодо співвідношення економіки і політики в сучасному Китаї (чи існує розрив між економічними і політичними реформами, чи можна говорити про стримуючий вплив політики на економіку). Слід подумати, чи не є тривалість, висока динаміка і всебічний характер піднесення Китаю в останні роки безсумнівним непрямим доказом достатньо гармонійного поєднання політики і економіки. Варто проаналізувати типологічні і специфічні риси китайської новоіндустріальної моделі розвитку.

Інформаційні ресурси:

Джерела:

Конституція Китайської Народної Республіки. URL: <https://kfcplaw.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/Konstytutsiia-Kytajskoi-Narodnoi-Respubliky.pdf>

Full text of the report to the 20th National Congress of the Communist Party of China. *The State Council of the People's Republic of China*. URL:

https://english.www.gov.cn/news/topnews/202210/25/content_WS6357df20c6d0a757729e1bfc.html

South China Morning Post. Explainer: What is the Chinese Communist Party's 20th national congress? 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CbedG2j8fmY>

South China Morning Post. WATCH LIVE: 20th Communist party congress, 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6dIF3EicPnc>

Основна література:

Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування з приводу зародження і поширення націоналізму. Київ: Критика, 2001. 272с.
Бесєдіна Н.В. Китай після Другої світової війни: пошук

парадигми суспільно-політичного розвитку. *Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: Матеріали доповідей і повідомлень Третього Всеукраїнського науково-практичного семінару (23-24 березня 2006 р.)*. Потава: АСМІ, 2006. С.214-231

Бесєдіна Н.В. Політична традиція та ідеологія освіченої еліти Китаю: історія і сучасність. *Вивчення та впровадження в Україні досвіду вдосконалення діяльності органів влади: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (6 грудня 2006 року)*. Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2007. С.139-145

Бесєдіна Н.В. Модернізація система освіти в КНР: основні етапи, зміст і наслідки. *Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації: Матеріали другої Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Т.2. Полтава: Скайтек, 2007. С.85- 89.

Білак П. Тайванський націоналізм: його характер і причини виникнення. *Політичний менеджмент*. 2007. №2. С.164-174.

Гобова С.В. Еволюція націоналістичних наративів у сучасному Китаї: від століття національного приниження до «кібернаціоналізму». *Китаєзнавчі дослідження*. 2023. №4. С.13-29.

Кіктенко В.О. Семантика і прагматика концепту ІНІЦІАТИВА «ОДИН ПОЯС, ОДИН ШЛЯХ». *Китаєзнавчі дослідження*. 2018. № 1. С. 58–68.

Кіктенко В.О. «Концепція наукового розвитку» Ху Цзіньтао: ідеологія третьої соціальної трансформації Китаю. *Східний світ*. 2021. № 3. С. 123–134

Кіктенко В.О. Ідеї Сі Цзіньпіна про соціалізм з китайською специфікою в нову епоху: оновлення офіційної ідеології КПК. *Китаєзнавчі дослідження*. 2022. № 4. С. 5-25.

Кіктенко В.О. Китай у сучасному світі: мирне піднесення, відродження нації та "м'яка сила". *Strategic Group Sofia*. URL: <https://sg-sofia.com.ua/kitai-u-suchasnomu-sviti-mirne-pidnesenia>

Насадюк С.А., Паніна І.Г. «Китайська мрія» в контексті лідерства КНР. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2020. Том 2. №2. С. 84-87.

Порох Н.В. Новітня історія країн Азії та Африки: Навчально-методичний посібник. Полтава, 2021. 79 с.

Сміт Е. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія. Київ: К.І.С., 2004.

170 с.

Сюй Цзидан. Характеристика соціалізму з китайською специфікою як філософської основи ініціативи «Один пояс, один шлях». *Політологічний вісник*. 2021. №86. С. 72-82.

Airaksinen T.H. Imperialism and Nationalism as May Fourt Movement Discourses. *Studia Orientalia Electronica*. 2014. Vol. 2. P.1–15

Anderson B. Eastern Nationalisms and Western Nationalisms: Is There a Difference That Matters? *New Left Review*. Vol. 9. May-June 2001. P. 31-42.

BBC. What does Xi Jinping's China Dream mean? June 6, 2013. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-22726375>

Guo Yingjie. From Marxism to nationalism: The Chinese Communist Party's discursive shift in the post-Mao era. *Communist and Post-Communist Studies*. 2019. Volume 52. Issue 4. P. 355–365.

Kemenade W. China, Hong Kong, Taiwan Inc. The Dynamics of a New Empire. London: Abacus, 1999. ix+543 p.

Mao P. 'Loving Nation' and 'Subjugated Nation': Popular narratives of the nation in early twentieth-century Shanghai. *East Asian Journal of Popular Culture*. 2018. Volume 4. Issue 2. P. 221–236.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота магістранта над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах. Для самоконтролю магістрантам пропонуються питання для самостійного опрацювання та завдання у вигляді тестів, заповнення або складання таблиць, схем, відповідей на проблемні запитання.

Види самостійної та індивідуальної роботи магістрантів: опрацювання лекційного матеріалу, опрацювання окремих розділів програми, які не виносяться на лекції, виконання ІНДЗ, виконання контрольних робіт, рефератів, підготовка нарисів, есе, тестування, складання заліку.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Підготувати реферат на тему «Становлення та консолідація націй на Індостанському півострові в умовах британського колоніалізму».
2. Підготувати аналітичну довідку на тему «Бенгальське національне відродження на межі XIX-XX століть».
3. Ґрунтовно проаналізувати основні ідейно-політичні течії в Індійському Національному Конгресі (1885-1920 рр.).
4. Підготувати презентацію на тему «Антиманьчжуризм – ідеологія китайського націоналізму епохи «Пробудження Азії».
5. Підготувати есе на тему «Сунь Ятсен – ідеолог розбудови китайської національної держави сучасного типу».
6. Підготувати реферат на тему «Колоніалізм та формування націоналістичних ідей на Сході».
7. Підготувати аналітичну довідку на тему «Місце і роль нових націоналістичних ідеологій на Сході у міжвоєнний період».
8. Скласти історичні портрети лідерів націоналістичного типу країн Сходу К.Ататюрка, Чан Кайші, М. Рези Пехлаві.
9. Підготувати реферат на тему «Кокутай – ідеологія японської імперії епохи Мейдзі».
10. Підготувати реферат на тему «Т.Герцль та його концепція розбудови єврейської держави».
11. Підготувати презентацію на тему «Арабський націоналізм епохи Г.А.Насера».
12. Підготувати реферат на тему «Радикальний та поміркований націоналізм у сучасній Індії».
13. Підготувати реферат на тему «Етнополітичні проблеми у КНР».
14. Підготувати презентацію на тему «Палестинська проблема: виникнення, основні етапи розвитку, проблема врегулювання».